

ÉDESALMA

N É M E T H I S T V Á N

TÚL AZ ABLAKOMON

Az ablakomból, a fák koronája fölött, új lakóépületekre látni. Hosszú, magas, egyforma skatulyaházakra. Olyan tömötten állnak ezek a bérházak egymás mellett, mintha nem emberi hajléknak, hanem falnak, sőt börtönfalnak szánták volna őket. Nap közben egyhangú, szürke nagyvárosi tájkép. De alkonyatkor a falak hirtelen fölizzanak, fehérén izzanak, a millió ablak pedig egyszerre lángolni kezd. Ekkor a látvány lenyűgöző. A lenyugvó napot nem látom, az valahol messze a hátam mögött, a falakon túl van, de felgyújtja a szemben levő házakat, háztömböket, mintha egy pillanatra helyre szeretné hozni azt, amit a tervező mérnökök véglegesen elrontottak. Mintha egy óriási tükör előtt állnék, valójában úgy is van: szemben az épületek sima felületei egyszerűen csak visszatükrözik az alkonyatot. És ez mindig szebb, mint a valóság. Nagy díszteremben álltunk már tükör előtt; amit a tükör mutatott meg ebből a teremből, csodálatos módon az mindig szebb volt, mint ami akkor tárult eléink, amikor megfordultunk a „valóság” felé. Visszatérve az ablakomba: ezt a naplementében felragyogó, számomra legszebb nagyvárosi tájképet kezdik befalazni. Az utca túlsó oldalán ugyanis, a házuk, az ablakunk előtt már megásták egy új háztömb alapjait. Ezután majd erre a háztömbre az előtte álló, vagyis a mi háztömbünk szürke árnyékát festi minden alkonyat. Nem lesz kedvünk többé az ablakba állni. Mindinkább befelé fordulunk. Vagy csak a tükörnek fordítunk hátat?

TÉL

Reggelre elállt a hó. A betonjárdákon, a betonutakon, a betontereken el is olvadt addigra, csak a bokrokon és a veszteglő kocsik tetején maradt meg. És az utca túlsó oldalán! Azon a nagy telken, ahonnan még az ősszel eltakarították a kis családi házakat, hogy tavaszra bérházakat építsenek helyükre. A nagy telken bulldózerek simára gyalulták a talajt, ott most szintén megmaradt a hó. Olyan, mintha a négyszögletes telket egy óriási hófehér abrosszal terítették volna le. Világít az egész telek. Szobánkat semmi máshoz nem hasonlítható világosság árasztja el. Hóvilágosság.

Gyerekkori ismerősöm ez a világosság. Reggelre elállt a hó, már el is takarítottuk a ház körül, közben anyám befűtött a kemencébe, a szobát kiszellőztette, kitakarította, megreggeliztünk, és már a kemencének vetett háttal néztünk ki a havas világba, ahol nemcsak az utcát, fákat, a házakat, hanem még az eget is ez a semmi máshoz nem hasonlítható világosság öntötte el. A frissen esett hó reggeli világossága.

Most valószínűleg még az ágy alatt is hóvilágosság van, és a szekrény mögött is, a szoba sarkaiban, ahonnan alkonyattájt észrevétlenül szitakötőszárnyú, denevérszárny-fülű, griffmadár-lábú, bojtos farkú, puha fekete ördögök indulnak majd felém.

ÁTRENDZETT SZÍNPAD

Téli alkonyat, csonttá fagyott őszi sár az országúton, befújva gyér hóval. A kociút mellett gyalogút kanyarog. Egészen keskeny ez a gyalogút, csak libasorban haladhatnak rajta az emberek, mint a hóba vágott csapáson. A gyalogúton túl füves árokpárt, megszáradt, szőke füvekkel, ágaskodó kemény fűszálakkal, fűszálcsonkokkal, számartövisbokrokkal, kórókkal, zörgő bogáncsokkal. Egymástól méltóságteljes távolságban öreg eperfák. Már csak a kérgük alatt élnek. Az utolsó évyűrűk tartják őket, belül elkorhadtak, tűztől, villámtól megszenesedtek. Mégis tartják magukat, s híven mutatják, milyen szélességben hömpölygött itt egykor az országút. Mostanára ennek az országútnak jóformán már csak az emléke maradt, úgyszintén az út két oldalán elterülő beláthatatlan tanyavilágnak is. Egyetlen hosszú, fehér falat látni csak, a fehérség előtt karcsú akácfatörzsek sorakoznak. A tanyához vezető úton szekér

közeledik. A szekér háttérében a szürke alkonyatú ég, a kerekek éppen a látóhatár peremén gurulnak. Azon túl kezdődik a Semmi. A tanya fehér faláig enyhén emelkedő, szurokfekete sík lap, befűjva gyér hóval. Az országút a kiégett belsejű öreg eperfákkal, s az országút mellett kanyargó keskeny gyalogút fölkapaszkodik a látóhatár peremére, s ott hirtelen eltűnik, mindenestül belezuhan a Semmibe. És ezen a már-már felismerhetetlenségig átrendezett, tökéletesen kopárrá tett színpadon mégis otthon vagy. Talán egy pillanat megfoghatatlan varázsa ez. Talán épp a téli alkonyaté, amit réges-rég itt szívtál magadba.

CSILLAGOK HÜSÉGE

Semmit se látsz a faluból, mindent betakar a sötétség. Azt se tudod pontosan, hogy hol vagy, melyik utcában. Eltévedtél. Persze csak úgy, ahogy odahaza tévedhet el az ember. Pánik nélkül. Eltévedtél, s mégsem vesztetted el biztonságérzetedet. Tudod, hogy a nagy sötétség ellenére is rátalálsz a kivezető útra. Még csak türelmetlen sem vagy. Határozottan élvezed a helyzetet, amibe keveredtél: otthon vagy, mégse tudod pontosan, hogy merre induljál. Még nevetgélsz is magadban: negyedóránként üt a toronyóra, legfeljebb megvárod, s elindulsz a hang irányába. Vagy azért se a hang irányába fogsz elindulni, hanem éppen az ellenkező irányba, s mégis odatalálsz majd, ahova kell. Ahová akarsz. Ezért ilyen részegítően jó idehaza. A szülőfaluja örökös játszótere az embernek. Itt az is lehetséges, ami idegen környezetben abszurdum: sötét utcán kergetheted a nem létező fekete kutyát. Sőt néha el is csípheted. Ha szerencséd van és jókedved. S erre a bújócskára itt mindig van kedved. Itt minden bolondságra hajlandó vagy. Belekapaszkodsz a fák törzsébe, s forogsz, mint egy szédült, mint egy szerelmes. Addig járod a bolondját, míg teljesen meg nem kergülsz, mint Chagall hegedűsei, ügyefogyott zsidói. Aztán mégis abbahagyod. Talán épp valamelyik háztető gerincén térsz magadhoz, ott ülsz a köcsögcserepeken, kapaszkodsz a kéményben, s bámulod fejed fölött a csillagokat. És nem tudsz betelni a látvánnyal: a csillagok is hazataláltak, mind-egyik régi helyén ragyog, a Fiastyúk, a Göncölszekér, mind, mind, a legparányibb is, pontosan ott, ahol örökre megjegyezted őket magadnak gyerekkorod fényes éjszakáin.

KOCSMÁK UTCÁJA

Egyszer érdeemes volna már utánanézni, miért volt mindig olyan sok kiskocsmá a faluban. Volt idő, amikor negyvenkettőről is tudtak. Nem egész hétezer lelket számláló faluban negyvenkét kocsmát! Elképesztően sok. De miért kellett ennyi? Egyik ok talán az lehetett, hogy sem a faluban, sem a falu határában nem folyt jelentős szőlőtermelés. Így a bort, ha megszomjazott rá a hegyesi ember, csakis kocsmában szerezhetette be. A kocsmárosoknak nem kellett a zugkocsmárosokkal hadakozniuk, tiltott italkimérés itt sohase volt, virágozhatott hát a szabad italkimérés. Végigballagva a főutcán, számoljuk meg az egykori és ma is működő kocsmákat, vendéglőket. Csak a hosszan kígyózó főutcán. Topolya felől érkezve a faluba az első kocsmá a Sárga Csikó volt, az egykori bableves csárda, ahova még öregapám járogatott kártyázni és borozgatni. Rézsút, a túlsó oldalán ma is működik a Fekete Csikó, ha más cégér alatt is. Beljebb haladva a faluba, a nagymalomnál találjuk a harmadik kocsmát, innen alig kétszáz méterre pedig a negyediket, az úgynevezett Központit vagy Dömötör-féle kocsmát. Nem kell messzire mennünk, s máris a volt Faragó- vagy Nyakú-féle vendéglőbe értünk, jelenleg koporsósbolt. Innen csak át kell gyalogolni az utca túlsó oldalára, s máris a Babi-féle vendéglőben találjuk magunkat, néhány lépésre arrább pedig egy sarki kiskocsmá volt, majd a Szilágyi Gergő-féle kaszinó következett, most mellette, bent az utcában a Pokol-féle kisvendéglő. De még a templomon, a falu közepén se haladtunk túl, mert a mostani iskola falai között működött az egykori Nagykocsmá, a gyógyszertáron túl pedig a Sörös-féle kiskocsmá. Átjutva a Krivaja hídján, szemben a községházával állt a Hermec-féle vendéglő, aztán a szövetkezet büféje következett, ezután két működő kocsmába térhetünk be: a Nyirádi Máriáéba és a vele átellenben levőbe. Innen a falu széléig már csak két kocsmát találunk, igaz, az egyik, a kendergyár melletti, jelenleg nem dolgozik. Mennyi is ez összesen? Tizenhét. Ebből ma is nyitva van nyolc vagy kilenc. Elegendő lenne nemcsak a főutcának, hanem az egész falunak. De itt mindig több italkimérésre volt szükség, mint másutt. Miért? Egyszer már utána kellene nézni. Ha nyomról nyomra haladnánk, a gazdasági okok mellett talán rábukkannánk azokra a mélyen rejlő lelki okokra is, amelyek választ adnának már számtalanszor feltett kérdésünkre: miért vált ez a nép ilyen neki-keseredett, elszánt, önmagát pusztító kocsmázóvá?

ÉDESALMA

Egy asszony állít meg odahaza az utcán, egy fejkendős asszony, a mosolya valahonnan mintha ismerős volna. De csak a mosolya.

— Ugye, nem ismersz meg? — kérdezi, és néz az arcomba mosolyogva, mintha csak ez az egyetlen arca volna, mintha egész életén át csak mosolygott volna.

Valahonnan a múltból néz rám egy kerítés mögül.

Bánt, hogy ő engem azonnal megismert, s én nem tudok rájönni, hogy ki lehet.

— Dehogynem — mondom lelkendezve —, már hogyan ismer-nélek!

Nevemen szólít, a keresztnevemen, sőt a becenevemen, úgy, ahogy édesanyám szólított. Tehát minden kétséget kizárva tudja, ki vagyok, ismer.

Én is őt, de csak a mosolyát. Bosszant és fájdalmas is egyben, hogy emlékeim s ismerőseim között nem tudom hová tenni. Csak az a mosolya. Egy idegen, egy fölismerhetetlenségig megváltozott arcról a megszólalásig azonos mosoly. Mikor láttam ezt a mosolyt, hogy annyira belém vésődött?

— Emlékszel még az édesalmára? — kérdezi. — Azóta se ettem olyan édesalmát, mint amilyen a ti kertetekben termett.

— Hát hogyan emlékeznék — mondom.

— Én azóta nem ettem olyat — folytatja. — A fiam hozott egyszer valahonnan egy sapkával, megkóstoltam, hiába, az nem a ti kertetekből való volt, az nem olyan volt. Az a fajta, és mégse az. Befutottam a konyhába. Bent a konyhába nekiestem a falnak. Ott már nem tudtam visszatartani. Kitört belőlem a sírás.

— Mindnyájunkkal megtörténik valami hasonló — mondom mosolyogva. — Különben hogy vagytok?

— Megvagyunk. És ti?

— Mi is megvagyunk.

— Ugye, már nagyok a gyerekek?

— Bizony, megnőnek. És a tieid?

— Nagyok már azok is. Ne haragudj, hogy megszólítottalak.

— Ó, dehogy.

— Hát akkor szervusz.

— Szervusz. Üdvözlöm a tiéid.

— Én is üdvözlök mindenkit.

KÉT VILÁG

Mári néni csöppnyi tűnődés után, mintha magában még egyszer számba venné méhének gyümölcseit, miközben ráncos arcán lehetetlen, szemérmes mosoly suhan át, lassan, a megilletődöttség hangján sorolni kezdi:

— Első volt a Matyi, akivel nagyon megszenvedtem; egy évre rá jött a Boris, utána az ikrek, meghaltak torokgyíkban. Aztán született a János, utána megint ikrek jöttek, az Ilona meg a Piros. Nagyon lehúztak-lenyúztak, megbetegedtem. Amikor fölépültem és újra megerősödtem, szültem a Pétert. Péter után jött az István. István után a Rózsika érkezett, őutána már csak kettőt adott a jóisten: Annust meg a Jóskát. Tizenkét gyereket szültem, ebből tízet meghagyott, kettőt magához vett a Teremtő. Ennek így kellett lenni. Fő, hogy a tíz egészséges és mind a tíz megtalálta a boldogságát. Matyi bognár lett, Péter hentes, István a földdel bajlódik, a földdel meg sok jószággal, Jóska villanyszerelő, őt félttem, szegényt, a legjobban. A lányok az uruknak segítenek, úgy, ahogy a sors az aszszonyoknak ezt elrendelte.

Mári néniék közvetlen szomszédságában egy merőben más világ fogad.

Amíg a fiatalasszonnyal beszélgetek, egyetlen, ötévesforma, szemtelenségig csintalan kislányát ezekkel a szavakkal próbálja jobb belátásra bírni:

— Nono, Angyalka; azt nem szabad, Cukorbaba; megharagszik a bácsi, ha belecsípsz, Szépségem; gyere le az asztalról, Gyémántvirág; magadra rántod az edényeket, Kicsikincsem; még lelököd azt a kávécsészét, Cukibogár; jaj, azt ne tedd a fejedre, Egyetlenem; monddjad, hogy közsi szépen, Aranykalács; hagyd már azt a macskát, Édeske; ülj itt szépen, Anyamadara; le ne essél onnan, Cukorfalat.

Ez az egyetlen Cukorfalat, Cukorbaba, Édeske, Szépségem, Aranykalács, Gyémántvirág, Anyamadara, Kicsikincsem, Angyalka, Cukibogár és Egyetlenem egyébként, egészen mellékesen, Tündike névre hallgat.

Persze nem hallgat arra se.

Édesanyja a karjába kapja, megszorogatja, körülcsókolgatja, majd valami erőltetett, gügyögő aggodalommal a hangjában megkérdezi:

— Jaj, nem is tudom, mi lesz ezekkel, ha egyszer felnőnek?

Ezekkel? — nézek rá már-már megbotránkozva. Hiszen csak egy lánykája van, s valószínűleg nem is lesz neki több. Igaz, annak az egynek legalább tíz nevet adott. Nem tudom, a szomszéd Mári néni gyerekeinek volt-e becenevük. Esetleg csúfnevük volt. Mégis felnőttek. Tündikét viszont, akinek legalább annyi beceneve van, mint Mári néninek gyereke, korának ritkuló levegője, egy fáradt, engedékeny, erélytelen szeretet veszi körül.

KÍVÜL A RÓZSAKERTEN

Egy nénikével beszélgetek, aki egész életében cseléd volt. A gyermekei, a férje, a gazdák cselédje. Mindig tanyán éltek. A háború előtt béresek voltak, a háború után is kint maradtak a majorban, most már mint mezőgazdasági munkások. Lelkükben ezután is cselédek maradtak.

Tömpe ujjait figyelem, tömpe ujjain a lapos körmöket. Szegény-asszony-körmök. Kurta körömház, lapos, széles, lapátszerű körmök. Amióta nem dolgozik annyit, megnövesztette őket. Beszélgetés közben folyton azokkal van elfoglalva; tisztogatja őket, nem körömtisztítóval, egyiket a másikkal. Pedig rendes, tiszta kezek és körmök ezek.

Az arca olyan, mint akit egy egész életre megsértettek. Engesztelhetetlen. Tekintete hideg.

— Hány gyermeket szült?

Lesüti a szemét, kemény vonásai egy pillanatra meglágyulnak.

— Jaj, nem is merem megmondani.

— Talán csak nem szégyelli, hogy szült?

— De annyit! Tizenkétfelé szaggattam az életemet.

— Boldog lehet.

Amit mond, ahogy mondja, az egyszerre vád, tiltakozás, végső elkeseredés:

— Nagyon! Talán azért, mert öreg korunkra idegenek vetek bennünket a szárnyuk alá?! A tizenkét szép gyerekünk mellett. Taposná agyon mindegyiket a Jóisten!

Hirtelen elnémul, elfordítja az arcát.

Én se tudok megszólalni.

— Azt kérdezték — mondja később —, hogy miért nem kaparunk magunknak. Miért nem? Mert ti, míg fölneveltünk benneteket,

és mindegyikötök kezébe kenyeret adtunk, addig elszívtatok az utolsó csepp vérünket is.

És megint a Jóistent hívja segítségül, haragjának meghallgatóját, átkának végrehajtóját.

— Eljárogat a templomba?

— Minek? — néz föl rám hideg tekintetével. — Én följánlom neki idehaza a könyörgésemet, ha elfogadja, jó, ha nem fogadja el, nekem már úgy is jó.

Aztán magyarázatképpen még hozzáteszi:

— Tudja, nekünk, cselédségnek, ott kint a majorban nem volt templomunk, csak a méltóságos úréknak volt egy kis kápolnájuk. Azt is csak néhanapján nyitották ki. De a környékét mindig rendben tartották. Szép tearózsák nyíltak ott meg vörös futórózsák. Fiatalasszony koromban, ha gyönyörködni akartam, elmentem arra, megálltam a kerítés előtt, és néztem a rózsákat. Mert vaskerítéssel volt bekerítve a kápolna meg az a kis rózsakert, nehogy a jószág tönkretegye.

VISSZATÉRÉS

Csak futólag ismertük egymást. Főleg összejöveteleken, értekezleteken találkoztunk, ritkán felkerestem a hivatalában, interjút készítettem vele. Az utcán sohase állított meg, de az üdvözlésemet mindig elfogadta.

Legutóbbi találkozásunkkor már messziről mosolygott, s a kezét nyújtva közeledett felém.

És ott az utcán mindenki szeme láttára szóba eredt velem.

De még ez se volt minden. Karon fogott, s behúzott a legközelebbi talponállóba. A legközönségesebb talponállóba, ahol mindig savanyú a levegő, s gyanús alakokkal van tele. Nem zavarta ez a környezet. Rendelt, s arcomat fürkészve hogylétem felől érdeklődött. Hogy úgy mondjam: teljes arccal s teljes érdeklődéssel fordult felém. Úgy, mint akit abban a pillanatban senki és semmi nem érdekel, csak szürke személyem. Komolyan mondom: mélyen meghatott ez, a testvéries magatartása.

Azzal váltunk el, hogy megígértette velem: föl fogom keresni otthonában. És akkor majd még jobban kibeszélgetjük magunkat.

Mástól tudtam meg: nemrég leváltották magas beosztásából, s visszahelyezték eredeti foglalkozásába. Mérnök egy kisüzemben.

Én úgy mondanám: visszahelyezték csetlő-botló embertársai közé. Fájdalmas ez a visszatérés. Számára talán megalázó is. Számomra viszont csak most vált rokonszenvessé: most, amikor kiderült róla, hogy ő is éppolyan esendő, mint a többi ember.

SZÜRKE

Városunk ismert közéleti személyisége, meséli csúfolódó barátom, egyik napról a másikra semmivé vált. Űgy, ahogy mondom, semmivé. Tegnap még ő trónolt városunk legmagasabb polcán, ma már nem hívják senkinek. Valóban senkinek.

Én csak távolról ismertem, olyan hétasztalnyi távolságból. Szemre igen jóvágású férfi volt, adott is magára, mindig jól öltözködött. A nők rajongtak érte. No nem a legfiatalabbak, inkább a tétlen, érett úriasszonyok, amilyenekből mindenütt akad, hál' istennek, jó néhány.

No, elég az hozzá, a mi barátunk egy szép napon lebukott. Hogy miért, most nem fontos, különben sem érdekel. Eltűnt egy ember városunk lóversenypályájáról, egy ember, akiről tegnap még mindenki azt tartotta, hogy ők még a villám se sújthatja agyon, mert neki még ott is protekciója van, ahol a villámcsapásokat irányítják. Amíg fönt trónolt, egyáltalán nem volt megközelíthetetlen, alakját mégis, ha olykor fölbukkant az utcán — leggyakrabban alkonyat előtt a Tisza-parti sétányon lehetett látni —, alakját ilyenkor valahogy mindig a megközelíthetlenség finom párája lengte be. A csoda tudja, miért. Talán mert sohasem úgy járt-kelt, mint a többi halandó: szemlélődve, elereszkedve... hanem valahogy mindig magába roskadva — de látszott rajta, hogy ez a magába roskadtság nála rendkívül tudatos, mint ahogy a vállaira nehezedő gondok is tudatosak, éppen ezért magába roskadtsága különös módon valami belső biztonságérzettel párosult, mint ama jeles férfiúban, aki máris birtokában van minden jelenlegi és eljövendő országos gond legjobb megoldási módjának.

Hosszú hónapok óta a napokban újra láttam, folytatja barátom nagy lélegzetvétel után. A járdaszélen ácsorgott, a nagy gimnázium sarkán, talán várakozott valakire. Nyirkos-ködös decemberi este volt. Fázhatott, mert éppen úgy állt az égő alatt, mint aki fázik, egyébként pontosan olyan volt, mint azelőtt, mint amikor még fönt ült a legmagasabb polcon, de ugyanakkor olyan volt, mint akit

egy ideje kivontak a forgalomból, s aki ez idő alatt valahogy megszürkült.

Igen, egyszerűen szürke volt. Ő volt és mégse ő.

De én eddig ilyen szürkét még nem láttam se festő vásznán, se a hajnali párában úszó Tiszán.

Sehol, csak azon az arcon.

Rosszul mondom; nemcsak az arca volt szürke, mindenestül szürke volt, még az a finom derengés is, ami bizonytalan, tétova alakját körülengte ott az esti lámpafényben, fejezte be mondókáját örökké csúfolódó barátom.

HOGY VAGYUNK, HOGY VAGYUNK?

Ahogy megállunk egymással szemben, rögtön a karján, a köpenye ujján, a gyászszalagon akad meg a tekintetem.

— Ki volt? — kérdezem.

— Apám — válaszolja csöndesen. — Most két hete.

Hallgatunk mind a hárman. Mert egy nő is jelen van, egy fiatalasszony, aki lehajtott fővel áll barátom mellett. Talán illene kinyilvánítanom részvéteimet. Egy kézfogással. De valahogy sutának találom.

Már messziről észrevettem őket, ahogy közeledtek. A fiatalasszony szerelmesen csüngött barátom karján, nevetgéltek, örültek egymásnak.

A fene a kurafiját, már megint új nője van, ez volt az első gondolatom, ahogy megpillantottam őket egymás felé közeledtünkben. Már messziről mosolyogtam rájuk. És ahogy megállunk egymással szemben, ott az a gyászszalag.

Nem ismertem az apját, akit két héttel ezelőtt temetett el. De hát ő a barátom, illene most valamit mondani neki. Legalább most, utólag, ha már a temetésen nem jelenhettem meg. Nem is tudtam, hogy meghalt az apja. Ha nem találkozunk, még most se tudnám.

— Így van ez — emelem föl a fejemet sóhajtva.

— Így — mondja ő is.

— És különben? — hunyorítok most már mindkettőjükre, s ebben a hunyorításban leplezetlenül benne van ez is: — Hát ez a csinos nőcike meg kicsoda?

— Nyomjuk a ladik farát — neveti el magát a barátom. —

Látod — fordult hirtelen a fiatalasszony felé —, még be se mutattalak. Mária.

A fiatalasszony a kezét nyújtja, nevetünk.

Ebből a feszélyezett, minden ok nélküli nevetésünkből éppúgy szeretnénk most kibújni, mint az előbb a komor hallgatásból, magunkra erőszakolt részvétekből.

Ezért gyorsan búcsút veszünk egymástól. Szemmel láthatóan mind a hárman örülünk ennek az ötletnek. Szinte hálásan rázunk kezet. Közben eldűnnyögi a barátom:

— Jó lenne már egyszer összeülni.

— Bizony, jó lenne — vigyorgok már elmenőben, s meglengetem utánuk a karomat.

RAJZ — KERETBEN

Egy nagy borítékban gyűjtögetem mesterek rajzait, miniatúrjeit, illusztrációit. Néha előveszem, s nézegetem őket. Szeretném mind fölrakni a falra, mert úgy érzem, hogy egy rajz, egy kép csak ott kap értelmet. Mert mind a szemnek készült. Hogy állandóan szem előtt legyen. Hogy ha már megszületett — jelen legyen. A borítékba zárt rajz láthatatlan csillag.

De mind mégse aggathatom föl a falra. Szét kellene hát osztani azok között, akiknek szép, nagy üres falfelületeik vannak. Vajda Lajos álmodozott ilyen tiszta falfelületekről, ahová fölaggathatta volna szép ikonjait. Egy csúf pókhálós padláson lakott és alkotott, s vakító fehér szobafaláról álmodozott.

Aki ezt a tusrajzot készítette, nemrég meghalt.

Fogom, s viszem a rajzot a képkeretezőhöz. Eddig ott lapult a többi között abban a nagy borítékban. De most már be kell keregetetni, falra kell akasztani.

Miért?

Nem tudom.

De megdöbbenve látom, hogy a bekeretezett rajz mennyire más lett, mennyire megmerevedett. Most vette föl végső formáját? Olyan, mint a kihűlt holttest. Szokni kell, míg a világos nyersfakeret folyamatosan nem vált át sötét gyászkeretté.

Hányszor olvasom műalkotásokról ezt a sablonos megállapítást: önálló életet kezd élni. Valóban? Az én kis bekeretezett rajzom

semmiképpen se tud önálló életet kezdeni. Nem tud elszakadni alkotójától. Engem minden tollvonása reá emlékeztet.

És egyre inkább növekszik bennem a büntudat. Pedig nem én okoztam a művész halálát; de ehhez a hirtelen támadt kereteztetési ingeremmel *utólag* mintha magam is hozzájárultam volna.

ZÖLDSZILVÁNI

Barátom, ha őszinteségi rohama van, ilyen dolgokat mesél el:

— Egy nap le-föl járkálok a lakásban, kezemben egy üveg borral. Nem találok a helyemet. Nem tudom, mit akarok ezzel az üveg zöldszilvánival. Egymagamban sohasem iszom. Most se volt ilyen szándékom. A zöldszilvánit valahogy megszerettem, de annyira mégse, hogy egymagamban is élvezni tudnám.

Miért van hát most az üveg bor a kezemben, és mit akarok vele?

És mit akarok ezzel a le-föl járkálással?

Honnan és hogyan került a bor a kezembe? Miért?

Leülök, magam elé teszem az üveget az asztalra, és gondolkozni próbálok.

Azért mentem ki a spájzba, hogy vegyek egy almát. Ahogy le-hajoltam, az almás láda mellett megláttam egy üveget, fölemeltem, kihúztam a dugót, megszagoltam: bor.

Semmi alattomos szándék vagy gondolat nem volt bennem.

Igen, ez a bor megmaradt, ezzel az egy üveggel; becsúszattuk ide az almás láda mellé.

Most fölemeltem onnan, és le-föl járkálok vele a lakásban. Az almáról közben teljesen megfeledkeztem.

Nincs mit szépítgetni: ezt az üveg bort azért kaptam föl az almás láda mellől, hogy egy biztonságosabb helyen elrejtsem. Hogy elrejtsem a házbéliek, tehát az enyéim elől.

Eddig soha ehhez hasonló meg nem történt velem. Ez most mi-csoda? Most se volt bennem ilyen szándék. Csak amikor megpillantottam a boros üveget...

Vajon melyik őszám ösztöne mozdult meg bennem hirtelen? Ezt kérdezem, mert az ember mindig mentséget keres, szégyenét mindig másra szeretné háritani.

Vagy valami másról lehet szó? Miről? Veled nem történt még meg valami egészen hasonló? Mondd, hogy igen; hiszen ismered a

fölszabadító érzést, amint rájössz, hogy nemcsak egyedül te vagy hajlamos a bűnre, szégyenletes dolgok elkövetésére.

ÖT SZÁL TULIPÁN

Öt szál tulipánt vettem. Nagyon szeretem ezt a virágot. Nálunk eddig csak tavasszal árulták. Csunyácskát, cserepeset, erővel növesztetet télen is. Ez a vágott, amit most árulnak, pompás, olyan, mintha kint a szabadban, a napon nyíltot volna. Talán repülőgépen hozták Hollandiából. Elég drága, nyolc dinár szála.

— Csak az a baj — mondom a virágárus asszonynak —, hogy nagyon hamar elnyílik.

— Dehogyan! Alkalmas helyen kell tartani, akkor nagyon sokáig szép marad.

— Alkalmas helyen? Hol?

— A központi fűtést nem szereti. Ott hamar lekonyul, elhervad. De ha mégis olyan szobája van, hagyjon az ablakon mindig egy kis rést. Éjszakára meg, ha nem fagy, tegyék ki az erkélyre.

Megfogadtam a tanácsát. Az öt szál tulipánt a nagy szobába tettük egy vázába. Az ablakot pedig nem is csak egy kis résnyire, hanem még jobban kinyitottuk. Emiatt nem lehetett a szobában tartózkodni. Hideg volt. De a virágnak épp ez a hőmérséklet felelt meg a legjobban. Meghoztuk érte ezt az áldozatot.

Három-négy napon át csak beleskelődtünk a nagy szobába. Boldogan állapítottuk meg, hogy a tulipánok pompásan tartják magukat. Még az ötödik napon is olyan üdék és virulók voltak, mintha akkor szakították volna le őket.

Vajon megéri-e a hatodik reggelt is? Már valósággal aggódtunk értük. Teljesen hozzánőttek életünkhöz.

Eliramló életünkhöz virágéletükkel.

SZERKESZTŐI KOMMENTÁR

(*Leírásgyakorlatok — a megfigyelés dicsérete*) Németh István huzamosabb ideje közli már a Magyar Szó vasárnapi irodalmi mellékletében, *Esti jegyzetek* címszó alatt, rövid, műfajilag

nehezen meghatározható *kisnovelláit*. Első pillantásra az írói kézügyesség, vagy még inkább a könnyen elillanó első benyomások, élményjelek megörzését szolgálják csupán ezek a kis írások; látszólagos igénytelenségük szembevetendő. Ezt látszik bizonyítani a kisnovellák változatossága, hiszen a lírai